

Loukisen alaosan vesistön tilan selvittäminen ja seuranta

RakYmplk 19.09.2019 § 111

Kittilän kultakaivoksella (Agnico Eagle Finland Oy) on vireillä Pohjois-Suomen aluehallintovirastossa ympäristölupa käsiteltyjen jätevesien johtamiseen purkuputkella Loukisen alaosaan sekä lupa tuotannon nostamiseen tasolle 2 Mt käsiteltävää malmia vuodessa (Dnro PSAVI/1079/2018).

Kaivosyhtiö on esittänyt, että sen tavoitteena on päästä aloittamaan purkuputken rakennustyöt alkuvuodesta 2020, jos purkuputken rakentamiselle ja jätevesien johtamiselle myönnetään ympäristölupa.

Kittilän kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen em. lupahakemuksen johdosta ja purkuputkeen liittyvien aikaisempien ympäristölupaprosessin vaiheiden aikana antamien lausuntojen (RakYmplk 18.01.2017 § 1, RakYmplk 29.11.2018 § 165, RakYmplk 15.08.2019 § 93) käsittelyn yhteydessä on noussut esille huoli siitä, että suunnitellun jätevesien purkupaikan ja sen alapuolisen Loukisen alueen vesistön ekologista ja fysiologista tilaa ei ennen purkuputken rakentamistoimien aloittamista mahdollisesti pystytä selvittämään riittävän perusteellisesti tulevan lupapäätöksen määräyksillä. Lisäksi kaivosyhtiön mahdollista tulevaa velvoitetarkkailua Loukisen osalta on arvioitu olevan tarpeen täydentää lisäseurannalla, erityisesti pohjasedimenttien ja pohjaeliöstön osalta. Loukisen tilan selvittäminen ja siinä tapahtuvien muutosten mahdollisimman objektiivinen havainnointi on nähty niin tärkeäksi, että Kittilän kunnan ympäristönsuojeluviranomainen on harkinnut tekevänsä oman selvityksen asiassa.

Loukisen vesistö (valuma-alueen pinta-ala 1 717 km²) on sekä lohikalakannoille (taimen, harjus ja siika) että virkistyskalastukselle tärkeää aluetta. Vaelluskalojen, erityisesti lohen palauttamiseksi Kemijoen vesistöön on tehty paljon töitä ja voimayhtiöiden kalatalousvelvoitteiden muuttuessa Ounasjoen merilohen palauttamisen onnistumisen todennäköisyys kasvaa huomattavasti. Loukisen vesistö on arvioitu merkittäväksi lohen kutualueeksi, jos merilohi saadaan palautettua Kemijoen vesistöön Kemijoen alaosan voimalaitospatojen kalaportaiden tms. kalaväylien rakentamisen seurauksena. Siksi Loukisen tilan parantaminen tai vähintäänkin säilyttäminen nykyisellään sekä tilan seuranta on tärkeää paikallisille asukkaille, loma-asukkaille ja alueen matkailuelinkeinolle.

Loukisen alaosan pohjasedimenttien ja pohjaeliöstön lähtötilanneselvityksestä ja seurannan toteuttamisesta on konsultoitu

Suomen Ympäristökeskusta (SYKE), joka on tutkinut ja kehittänyt vesistöjen tilan seurantamenetelmiä erilaisiin tarpeisiin. SYKEN esittämän alustavan tutkimussuunnitelman (16.9.2019) mukaan Loukisen alaosan vesialueen seuranta pitäisi aloittaa mahdollisimman pian ja ehdottomasti ennen jätevesien johtamisen aloittamista ja jatkaa sekä purkuputken rakentamisen ajan, että toiminnan alkuvaiheessa vuosittain. Näyteasemia tulisi perustaa sekä purkupaikan ylä-, että alapuolelle sekä verrokkialueelle Kapsajokeen niin, että seurannan näyteasemia olisi yhteensä 9 kappaletta.

Kullakin näyteasemalla alustavan suunnitelman mukaan 1. otetaan pohjaeläinnäytteet, 2. perustetaan poikkileikkauslinja pohjakasvillisuuden peittävyysien, pohjan partikkelikoostumuksen, veden syvyyden ja virtausnopeuden mittaamiseksi, 3. otetaan sedimenttinäytteet metalli- ja metalloidipitoisuuksien mittaamiseksi sekä 4. otetaan mahdollisuuksien mukaan piilevänäytteet. Mittaukset tehtäisiin seurannan alkuvaiheessa vuosittain, jatkossa alkuseurannan perusteella tehtävän harkinnan mukaan harvemmin.

Maastotöiden alustava kustannusarvio on n. 3500 euroa/seurantakerta ja otettavien näytteiden käsittely ja analysointi yhteensä enintään 13 000 euroa/seurantakerta. Lisäksi varsinaisen tutkimussuunnitelman laatimisesta (sisältää tutkimusasemien tarkan sijoittelun) tulee n. 1000 euron lisäkustannus. Itse tutkimuksen suunnittelu ja maastotöiden toteutus ovat seurannan tärkeimmät vaiheet mahdollisimman kattavan ja objektiivisen kuvan saamiseksi Loukisen alaosan tilasta ja siinä tapahtuvista muutoksista. Siten suunnittelu ja näyteasemien perustaminen tulisi tehdä tämän tyyppisiin seurantoihin mahdollisimman hyvin perehtyneen tutkimuslaitoksen toimesta. Näytteiden jatkokäsittely ja analysointi voidaan tarvittaessa kilpailuttaa alan konsulttiyrityksillä tai vaihtoehtoisesti Kittilän kunta tai kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voi osallistua tutkimuslaitoksessa/yliopistossa tehtävän mahdollisen Loukisen vesistön tilan seurantatutkimushankkeen rahoittamiseen.

Tässä vaiheessa tärkeintä olisi saada seuranta aloitettua kiireellisenä vielä tänä kuluvana syksynä 2019, jotta saadaan selvitettyä Loukisen pohjan ja sen eliöstön tila ennen purkuputken rakentamisen aloittamista. Seurannan aloituksen maastotöiden yhteydessä kerätyt näytteet voidaan säilöä niin, että niiden jatkokäsittely ja analysointi on mahdollista toteuttaa sen jälkeen kun seurannan jatkon toteutus ja rahoitussuunnitelma on selvillä. Seurantatutkimuksen suunnittelu ja aloittaminen syksyn 2019 maastotöillä voidaan toteuttaa Kittilän kunnan ympäristövalvonnan vuoden 2019 talousarvion puitteissa. Tulevien vuosien osalta seurantatutkimus tulee tarvittaessa huomioida talousarviota

laadittaessa.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtävänä on ympäristönsuojelun valvomiseksi ja edistämiseksi kunnassa huolehtia mm. ympäristön tilan seurannasta sekä siihen liittyvistä selvityksistä ja tutkimuksista (laki kuntien ympäristönsuojelun hallinnosta 64/1986 § 6).

Ympäristösihteeri:

Esitän, että rakennus- ja ympäristölautakunta tilaa Suomen ympäristökeskukselta Loukisen alaosan vesistön tilan seurantatutkimuksen tutkimussuunnitelman laatimisen ja syksyn 2019 toteutettavan seurannan aloituskerran maastotöiden tekemisen. Lisäksi rakennus- ja ympäristölautakunta käynnistää seurantatutkimuksen jatkoon toteutuksen suunnittelun ja selvittää vaihtoehtoja seurannan jatkoon mahdollisimman kustannustehokkaaksi toteutustavoiksi. Myös vaihtoehto seurannan toteuttamiseksi tutkimushankkeena selvitetään (mukaan lukien tutkimuslaitosten/yliopistojen mahdollisuudet hakea osa tutkimuksen rahoituksesta muista rahoituslähteistä). Samalla selvitetään mahdollisuuksia Ounasjoen ja Loukisen vesistöalueiden kalaston vaelluskäyttämisen tutkimisen käynnistämiseksi yhdessä mm. Lapin ELY-keskuksen, Luonnonvarakeskuksen ja Lohijokiitiimi ry:n ja Ounasjoen vesistöalueen muiden kuntien kanssa.

Päätös:

Ympäristösihteerin esitys hyväksyttiin yksimielisesti. Lisäksi rakennus- ja ympäristölautakunta päätti esittää Kittilän kunnanhallitukselle määrärahan myöntämistä syksyllä 2019 otettavien, suunnitelman mukaisten näytteiden analysoimiseksi. Analysointikustannukset tarkentuvat yksityiskohtaisemman tutkimussuunnitelman valmistumisen myötä.
